

YEVA SKALIETSKA

RĂZBOIUL PRIN OCHII UNUI COPIL

Jurnalul micuței supraviețuitoare din Ucraina

Copertă de Anastasia Stefurak
Ilustrații de Olga Shtonda

Bookzone
BUCUREȘTI, 2022

Baladă pentru Harkov, Ucraina și Lume

*Scrisă la două mâini, o inimă de copil
și un nod în gât*

Când scriu rândurile de față, sub geamul meu de la Facultate se joacă, gureși și fericiți la prima vedere, doi copii din Ucraina. Nu. Nu sunt din Harkov, dar ei mi-au arătat, zilele trecute, pe o hartă ce o poartă cu ei, că știu unde trebuie să se întoarcă. Suntem prieteni din februarie, atunci când am descoperit cât de important este să porți hainele Crucii Roșii peste reverenda de preot. Le-am povestit propriile mele pelerinaje și drumuri în Ucraina. Așa, stâlcind toate limbile lumii, ne-am transmis unii altora cât de mult contăm unul pe altul.

Cartea Yevei Skalietska — pe care vă rog să o citiți — este strigătul de neputință și curaj, totodată, al unei fete alungate din raiul ei de Acasă. O Evă prigonită iarăși de cel rău. Harkovul descris de Yeva mi-a adus aminte de toate orașele Ucrainei din vreme de pace. Seducătoare în vremea dimineții, înainte de a se trezi zgomotul în ele, cu mirosul de pâine proaspătă și un nesfârșit iz de

tămâie, izvodit parcă din liniștea locului. Oricare ar fi el. Cu oameni strașnici, ca toată istoria neamului lor, mereu retrași și oarecum aproape de îndoială. Recitind cartea Yevei am descoperit pe rând, curat și limpede, spiritul adânc al Ucrainei celei inalienabile sub regimuri totalitare, oricare ar fi acelea. Citiți rândurile scrise de o fetiță, de o domnișoară, care crește sub presiunea unei realități dureroase: războiul. Modul ei de exprimare și tandrețea ei absolută rușinează pe mulți care, prin platouri de emisiuni ori prin pagini de tabloide, dau lecții despre Ucraina. Și despre oamenii ei.

Ceea ce m-a emoționat în povestea Yevei — începută în 14 februarie 2022, când își prăznuiește cei 12 ani de viață — este maturitatea observațiilor, calitatea informațiilor. Dilemele populației, drama neînțelegerii unui mecanism care nici nu are cum fi înțeles, duiosia descrierii colegilor ori locurilor care-i definesc viața, nesfârșita tandrețe pentru bunici balansează în momente cruciale într-un curaj pe care nu ai cum să nu-l reții și nu poți să nu-l transmiți de model copiilor tăi. Fata-Înger se teme, caută liniștea în scris și pictură. Pare că lucrarea ei lăuntrică o ține întreagă la minte în lucrătura răului care inundă totul. Nu. Yeva nu e un copil ucrainean la vreme de război. E Copilul. E oricare dintre copiii lumii surghiuniți într-o lume a adulților orgolioși și neîmpliniți decât prin răutate. Rostirile ei — fuga din Harkov culminează, de exemplu, cu ploaia ce cade peste Dnipro, unde clădirile întregi, fără mușcătura bombelor, îi par a fi raiul — sunt rosturi de gânduri limpezite de o cultură crescută în timp în inima ei. Lanțul de oameni care luptă pentru oameni, fuga aproape ireală spre limita unei siguranțe minimale — cât de interesant este că oamenii din Dnipro nu își închipuiau ca fiind reale descrierile din

Harkov — , efortul continuu de a rămâne „în curaj” sunt teme care te obligă, cititorule, la propria reflecție asupra unui război mai mult decât inutil. Ucraina fugii Domniței Yeva din suflarea de moarte balaurului neiertător vieților cuminți poate fi redus la câteva puncte de reper. Plecarea înseamnă salvare și veți vedea în cuvintele fetei din Harkov cum poartă Orașul cu sine, așa cum, odată ajunsă la Budapesta, va purta cu sine Ucraina. Fără declarații inutile de patriotism, fără adjectivări inutile, se simte în inima fetei cum bate, destins și aprins deopotrivă, dorul de Țara ei. Impresionantă creștere în valori care nouă ne scapă. Când scrie la un moment dat, ajunsă în Budapesta și uimindu-se de gara Keleti și de frumusețea ei, că este „pentru prima oară în Europa” o înțeleg deplin. Cum, cel mai probabil, reacția voluntarilor de a le sta la îndemână este primul semn al unei culturi în care siguranța este datorie de reciprocitate. Știu Ucraina dinainte de acest război nemernic. O știu și până în marile schimbări care au anulat teribila teroare pe care o simțeai pe străzile ei când apărea un echipaj de miliție rutieră ori împăunarea câte unui polițist de frontieră lipsit de orice respect față de dialog ori demnitate umană. Am văzut și cât înseamnă forța Bisericii în dialogul social. De la Părintele Mihail Jar, actualul vlădică Longhin, am aflat despre starea precară a românismului în zona Cernăuțului ori în satele smerite ale Herței. Dar nu despre aceasta este vorba acum și când toate acestea ne-au fost aduse dinainte la vremea izbucnirii acestui conflict umilitor pentru civilizația umană, mi s-a părut o neputință în înțelegerea unei drame, o răutate meschină. Când copii precum Yeva străbat Europa să-și salveze viața, iar sufletul lor rămâne atârnat de grija unei bunici, spiritul

european înseamnă frățietate, respect, iubire, umanism atent.

Nu am să vă spun povestea Yevei până în sfârșit. Pentru mine, personal, confirmă ceea ce am intuit la mulții refugiați ucraineni pe care i-am întâlnit din februarie încoace. Drama nopților petrecute în trenuri, alături de ei, în depozite ori pe telefoane pentru a găsi pături ori ulei, motorină ori ciocolată sau orice le-ar putea întări convingerea că nu sunt singuri mi-a schimbat viața. Poate cea mai dragă imagine din tot haosul creat de război este întâlnirea oamenilor cu oameni. Indiferent de limbă ori credință, de ideologie ori apartenență la un neam ori altul, oamenii sunt pentru oameni mâinile lui Dumnezeu. Mi-au mărturisit des refugiații ucraineni că au ales cu greu să străbată România. Yeva lasă și ea de înțeles că nu doar durata de așteptare a autobuzului ce i-ar fi purtat spre frontiera cu România a fost importantă în alegerea căii spre Europa prin Ungaria. Mi-au mărturisit mulți, foarte rușinați, deși nu era cazul, că picaseră în capcana unei propagande, nu de ieri de azi, conform căreia, dacă vor ajunge pe teritoriul românesc vor fi duși în lagăre, arestați și altele de genul ăsta. În schimb au descoperit, peste graniță, oameni. Ceea ce este mai mult decât binecuvântat.

Știrile din clipa în care scriu aceste rânduri nu sunt luminoase. Se moare. Se distruge și se caută în continuare atragerea în ciclonul războiului a cât mai multor știri, discuții ori dezbateri. Vă spun drept, din tot ce am înregistrat pe viu, nimic din guraliva noastră zbatere nu ajută momentului. Poate mai multe cărți asemeni celei pe care Yeva Skalietska ne-o dăruiește ne-ar învăța să ieșim din iluzia binelui și să împlinim Binele cu adevărat.

Intrată în tihna de la Dublin, unde își află adăpost cu bunica sa, Yeva știe să mulțumească. Echipei de la Channel 4 în primul rând, care și mie mi s-a părut a fi o apariție providențială într-un moment teribil. Apoi descoperirea Irlandei, descoperirea Bisericii ucrainene catolice, a Evangheliarului din Kells... Citind paginile am revăzut imaginea din familiile de aici, de la Siret sau Sibiu, de la Sighet sau Satu Mare, cu copii care se adaptau uluitor de rapid unei realități la care nici măcar nu visaseră vreodată. Yeva este salvată de cunoașterea limbii engleze. Aici, Google Translate a făcut legea. Dar ei, cei mici, au dat lecția unei unități umane fără replică la maturi. Vorbeau o limbă a lor în care știau când le este foame, sete ori dor de tați și mame... Demnitatea Yevei mi-a adus aminte de răspunsul unui puștan de vreo 8 ani, ajuns noaptea cu autocarul, cu alți puștani și puștoaice, în stația de benzinărie de unde aveau să plece mai departe. Când am întrebat cum de sunt așa cumiți, mi-a răspuns: „Păi cum altfel ne putem ajuta Țara noastră, Ucraina?!”.

Yeva scrie să ne aducă aminte. Privește înapoi cu dor și fără mânie. Cu sfială ne arată rănilor copiilor din Țara sa. Rudele de contemporaneitate cu propriii noștri copii. Nimic din ce avem de făcut nu poate fi întârziat. Suntem contemporani cu o tragedie. Mulți din generația Yevei nu vor mai scrie și nu ne vor lăsa desene despre viața lor. Cruci stinghere le străjuiesc Învierea. Așa cum cred că Învierea este miezul fierbinte al așteptării ucrainenilor de a se întoarce Acasă. Mulțumesc, Yeva Skalietska, pentru onoarea de a fi contemporani. Și pentru lecția de onestitate și nădejde! Să fii curajoasă! Harkovul, Ucraina și lumea au nevoie de oameni ca tine!

Părintele Constantin Necula

Cuvânt-înainte

Nu știi ce este războiul.

Este un titlu bun, o declarație, o provocare – cuvinte spuse din inima cuiva care știe. Citește această carte și vei auzi vocea Yevei, puternică și limpede, spunându-ne adevărul. După ce vom fi citit-o, probabil că tot nu vom ști ce este războiul, dar vom *înțelege mult mai bine cum este pentru acei tineri și bătrâni*, pentru familiile și comunitățile care au trăit războiul și încă îl trăiesc și astăzi. Odată ce vom fi citit, îl vom fi trăit împreună cu ea, prin cuvintele ei. Odată ce vom fi citit, nu vom uita. Povestea absolut captivantă a Yevei ne rămâne în minte. Este povestea coborârii unei tinere scriitoare din viața de zi cu zi în iad și, în cele din urmă, a salvării ei.

Am scris adesea despre război în povestirile mele: despre războaiele antice, războaiele mondiale, despre inumanitatea omului față de om, despre curajul nostru de a continua să luptăm atunci când totul pare pierdut, despre capacitatea noastră de a îndura suferința și durerea, despre voința noastră de a supraviețui, de a face pace și de a căuta reconcilierea. Dar eu nu am cunoscut niciodată războiul, nu direct, așa cum a făcut-o Yeva.

M-am născut în 1943. Am fost evacuat, am fost și *eu un fel de refugiat*, dar nu am nicio amintire despre asta. Am crescut în Londra postbelică, și îmi amintesc asta. Eram înconjurat de ruinele războiului, lângă casa noastră era o zonă care fusese bombardată și unde ne jucam – mai ales jocuri de război. Pe chipul mamei mele se citea durerea când vorbea despre fratele ei Pieter, care era un tânăr actor minunat, ucis la 21 de ani în timp ce activa în Forțele Aeriene Britanice. Fotografia lui mă privea mereu de pe polița de deasupra șemineului nostru. Nu l-am cunoscut niciodată. Dar îi cunosc chipul și mi-l amintesc mai bine decât pe cel al oricărei alte rude. A rămas la fel, nu a îmbătrânit niciodată.

Și apoi, mai era soldatul rănit pe care îl vedeam în drum spre școală, așezat pe trotuar în fața magazinului, cu medaliile prinse pe jachetă, cu câinele său ghemuit lângă el. Înainte de a ajunge în dreptul lui, de multe ori traversam strada, pe de o parte pentru a evita câinele, dar mai ales pentru a nu fi nevoit să mă uit din nou la unul dintre cracii pantalonilor lui, gol și împăturit cu grijă, și să îmi amintesc iarăși ce face războiul din corpul uman.

Întreaga mea familie a fost divizată de război. Tatăl meu a supraviețuit, dar nu și căsnicia lui cu mama. Am descoperit că războiul persistă într-un fel sau altul și continuă să distrugă vieți chiar și la mult timp după ce luptele încetează. Așa că nu este deloc surprinzător că am scris adesea despre război și despre dorința noastră de a-i pune capăt, de a obține reconcilierea și pacea.

Nu este surprinzător nici faptul că această carte unică a Yevei m-a impresionat atât de mult. Nicio carte de ficțiune pe care aș putea să o scriu despre război nu ar putea avea aceeași intensitate sau forță ca relatarea ei directă a efectului zdrobitor al războiului asupra vieții ei,

asupra familiei și prietenilor ei, precum și asupra comunității și țării sale. Iată o perspectivă asupra războiului așa cum i se întâmplă Yevei, în timp ce lumea se prăbușește în jurul său.

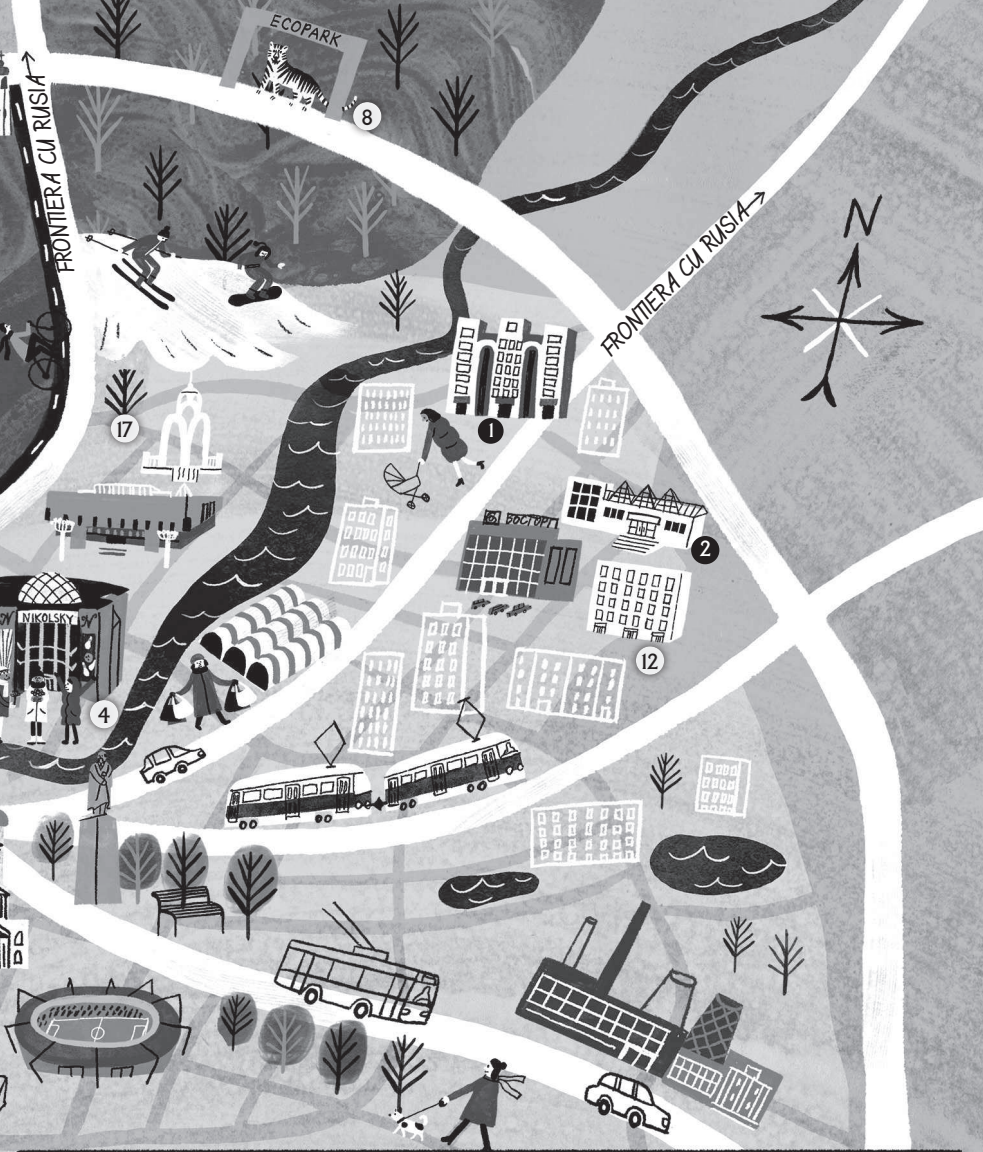
Pentru noi toți, jurnalul Yevei ne amintește că războiul nu este o poveste spusă de jurnaliști, nici de televiziuni, nici de filme, nici de istorie sau ficțiune. Acesta este trăit zi de zi, noapte de noapte. În cartea Yevei, este trăit visceral, chiar în fața ochilor noștri. El devine o realitate imediată, care nu ne permite să ne întoarcem privirea. Vieți și lumi sunt distruse. Yeva, ca și Anne Frank, spune un adevăr pe care noi toți, tineri sau bătrâni, trebuie să-l ascultăm. Cuvintele ei vor aduce înțelegere și, în timp, reconciliere, pentru că oricine le va citi va ști și își va aminti ce înseamnă cu adevărat războiul pentru cei care îl trăiesc și ne va reaminti și nouă că speranța este veșnică.

Michael Morpurgo

iulie, 2022

HARKOV

LEGENDĂ

1. Casa Yevei

2. Școala Yevei

3. Casa Inei

4. Mall-ul Nikolski

5. Catedrala Adormirea Maicii Domnului

6. Autogara centrală

7. Dezhprom

8. Ecoparcul Feldman

9. Piața Libertății

10. Parcul Gorki

11. Aeroportul Harkov

12. Spitalul Pediatric Orășenesc din Harkov

13. Gara Harkov

14. Universitatea din Harkov

15. Grădina Zoologică din Harkov

16. Fântâna cu maimuțe

17. Teatrul de Operă și Balet

18. Stația de metrou Prospekt Haharina

19. Drumul de centură al orașului Harkov

20. Grădinile Șevcenko

21. Mănăstirea Sviato-Pokrovski

22. Palatul Căsătoriilor

PROLOG

Toată lumea cunoaște cuvântul „război”, dar foarte puțini oameni înțeleg ce înseamnă cu adevărat. Ai putea spune că este oribil și înfricoșător, dar nu știi care este adevărata dimensiune a fricii pe care o aduce. Și astfel, când te trezești că trebuie să te confrunți brusc cu el, te simți total pierdut, copleșit de spaimă și disperare. Toate planurile tale sunt întrerupte de distrugere, fără niciun avertisment. Până nu ai trecut prin asta, nu știi ce este războiul.

ÎNAINTE

14 februarie 2022

**LIDERII FAC ULTIMELE EFORTURI PENTRU A EVITA
INVAZIA UCRAINEI**

– *The Times*

**CONSILIERUL PE PROBLEME DE SECURITATE
NAȚIONALĂ AL LUI BIDEN SPUNE CĂ RUSIA AR
PUTEĂ INVADA UCRAINA „ÎN ORICE MOMENT”**

– *CNN*

**PREȘEDINTELE DECLARĂ ZIUA DE 16 FEBRUARIE
ZIUA UNITĂȚII PENTRU UCRAINENI**

– *Kyiv Post*

NUMĂRĂTOAREA INVERSĂ PÂNĂ LA RĂZBOI

– *Daily Mirror*

Aniversarea mea • Viața mea

Mă trezesc devreme în dimineața zilei de 14 februarie. Astăzi este ziua mea de naștere. Am 12 ani – aproape că sunt adolescentă! Am parte de o surpriză în camera mea: baloane! Cinci! Unul argintiu, unul roz, unul auriu și chiar două turcoaz. Sunt entuziasmată, căci știu că vor urma și alte surprize.

Pe telefon îmi apar mesaje de la oameni care îmi urează la mulți ani. Șapte persoane mi-au trimis deja mesaje înainte să plec de acasă. Sunt nerăbdătoare să ajung la școală, iar când ajung, toată lumea se oprește pe coridor pentru a-mi ura la mulți ani. Zâmbesc cu gura până la urechi toată ziua, până când, în cele din urmă, încep să mă doară mușchii feței. Sâmbătă, îmi sărbătoresc ziua de naștere printr-o petrecere în sala de bowling din mall-ul Nikolski. Am împărțit invitațiile și toată lumea este încântată!

După școală, ajung acasă. Locuiesc cu bunica mea Irina, dar când mama vine în vizită din Turcia, stau cu ea și cu ceilalți bunici ai mei, bunica Zina și bunicul Iosif. Mama a venit de ziua mea, dar tata locuiește și lucrează în străinătate și nu a putut veni de data aceasta. Bunica Irina, mătușa, unchiul și verișorul meu mai mic

A sosit în sfârșit ziua cea mare! A 12-a mea aniversare! Aici, sunt înconjurată de cadouri la petrecerea mea de la bowling. Sunt atât de norocoasă.

vin la un ceai special de ziua mea. Cânt la pian un vals de Ceaikovski și „Für Elise” de Beethoven. Toată lumea ascultă. Este o atmosferă foarte liniștită. Apoi, luăm ceaiul și niște gustări și sendvișuri și, cel mai bun lucru, un tort gustos cu lumânările pe el!

19 februarie

A venit în sfârșit ziua cea mare și mergem la bowling. Îmi place atât de mult! Bowling cu bile grele. Îmi place să obțin scoruri mari și să mă distrez! Ajungem și mă întâlnesc cu prietenii mei. Mulți dintre ei îmi fac cadouri în bani, dar unul dintre colegii mei de clasă face un gest și mai frumos: îmi dăruiește un buchet minunat de flori și un lanț de argint mic și elegant, fabricat în Italia, cu un pandantiv. Bucuria pe care o simt nu are limite. Îi mulțumesc de un milion de ori și sper că vede sinceritatea din ochii mei.

Începem jocul. Eu sunt prima și mă descurc foarte bine, pentru că am mai jucat bowling. Mă simt destul de ambițioasă! Îmi place să arunc bila și sunt nerăbdătoare să vină din nou rândul meu. Și Olga se descurcă foarte bine. Kostia lansează bila cu viteza luminii, dar nu pare să-i pese de direcția în care o aruncă, așa că nu se descurcă prea bine. Taras are o abordare foarte ciudată – crede că va dărâma toate popicele dacă ia startul în fugă, iar în cele din urmă asta chiar funcționează. Câștig una din cele două runde, dar în final, în ciuda ambiției mele, nu contează cine câștigă, pur și simplu este plăcut că suntem împreună.

20 februarie

Ziua următoare mama se întoarce în Turcia. Părinții mei s-au despărțit când aveam 2 ani și de atunci eu locuiesc cu bunica Irina. Suntem foarte fericite împreună – doar noi două.

Viața mea este plină. Particip la un curs de engleză de două ori pe săptămână și îmi place foarte mult să învăț limba aceasta. În fiecare duminică, mă duc în centrul orașului să iau lecții de pian. Trec pe lângă casele vechi, cu ferestre mari și pe lângă Palatul Căsătoriilor, care a fost construit în 1913 – dar ceea ce îmi place cel mai mult aici sunt magazinele.

Harkov¹ are o mulțime de locuri frumoase. Centrul orașului, Grădina orășenească Șevcenko, grădina zoologică și Parcul Gorki. Grădina Șevcenko este deosebit de frumoasă și are o fântână muzicală uimitoare, cu maimuțe care cântă la diferite instrumente. De asemenea, în apropiere se află un delfinariu foarte tare, unde poți merge să vezi delfini și balene beluga. Există o stradă frumos pavată care duce până la Derzhprom, un grup de clădiri înalte din Piața Libertății², și ori de câte ori eu și bunica avem nevoie să ne liniștim sufletul, vizităm Mănăstirea Sviato-Pokrovski.

Sunt fericită la școală. Îmi place foarte mult să învăț și să râd cu prietenii mei și încerc întotdeauna să nu întârzii la ore. Îmi plac pauzele dintre ore, mai ales cele mai lungi, pentru că mă distrez mereu cu cei mai buni prieteni ai mei, Evgheni și Olga – alergăm ca nebunii prin școală, învărtindu-ne ca niște mici rachete³. Materiile mele preferate sunt geografia, matematica, engleza și germana. După ce se termină orele, eu și prietenii mei mergem împreună spre casă.

Pictura este unul dintre hobby-urile mele preferate.

Eu, pregătită pentru școală în apartamentul meu din Harkov.

Îmi place sufrageria din apartamentul meu și al bunicii Irina. Este foarte intimă și are fotolii confortabile. Îmi fac temele pe un birou mic și drăguț, iar șevaletul și vopselele de ulei sunt chiar în mijlocul camerei. Ori de câte ori mă simt inspirată, mă așez și pictez. În dormitor, pe pat, am întotdeauna jucăria mea de pluș preferată – o pisică roz. Pisica este lungă (ca un cârnat), are burta albă și îi spun Chupapelya. Nu știu de ce i-am pus acest nume sau ce înseamnă, dar acesta mi-a plăcut.

Ferestrele din sufragerie dau spre oraș, iar ferestrele din dormitor dau spre câteva case și spre niște câmpuri imense și pustii care duc spre granița cu Rusia.

Apartamentul bunicii are o bucătărie mare, plină de mobilier italian. Într-un ghiveci din colț se află un palmier înalt – avem o mulțime de plante. De asemenea, îmi place foarte mult să fac băi calde și plăcute în cada noastră imensă cu jeturi de masaj. Este o locuință atât de drăguță și se află într-un cartier grozav de la periferia nord-estică a orașului Harkov.

Am adesea multe teme de făcut. După ce le termin, dau drumul la televizor. Și apoi, adorm și am un somn fără griji.

Și așa este viața. Sigur, au existat unele zvonuri și cuvinte spuse în șoaptă despre Rusia, dar nu sunt decât vorbe. Viața pe 14 februarie este normală. Și la fel și pe 15, 16, 17... până la primele ore ale zilei de 24 februarie 2022, viața mea este liniștită.